

Разом з тим, ми не можемо надати готові зразки (шаблони) дій для вирішення професійних завдань. Формувальна робота має спрямовуватися на формування у магістрантів мисленнєвого апарату, що уможлиблює їх здатність до вироблення власного рішення, формування індивідуальної стратегії дій у ситуаціях самоорганізації, розвиток у них готовності й здатності знаходити оптимальні шляхи для розв'язання професійного завдання в динамічних умовах професійної педагогічної діяльності у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицкий А. А. *Активное обучение в высшей школе : контекстный подход* : метод. пособие. Москва : Высшая шк., 1991. 207 с.
2. Мирончук Н. М. Контекстна підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності на засадах проблемно-ситуаційного підходу. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. Київ : ІПТО НАПН України, 2016. Вип. 11. С. 15–20.

Олена Горошкіна

д. пед. наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

МЕТАПРЕДМЕТНІ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Українська мова як навчальний предмет посідає особливу роль у формуванні особистості учня. Класик педагогічної думки К. Ушинський назвав її могутнім і великим педагогом, що «не тільки навчає багато чого, а й навчає напрочуд легко, за якимсь недосяжно полегшеним методом» [1, с. 124]. М. Пентилюк обґрунтовує важливість соціальних функцій мови, зокрема, бути «засобом розвитку особистості як передумови розвитку народу, використовуватися як засіб пізнання й комунікації» [2, с. 9].

Науковці, педагоги-практики відзначають потужний дидактичний, розвивальний та виховний потенціал української мови як навчального предмета. Розуміння важливості ролі української мови для розвитку особистості, націєтворення необхідно формувати в учнів усіх типів шкіл, незалежно від їх профілю й спеціалізації. Особливого значення набуває спілкування державною мовою, що є не тільки життєвою необхідністю, а й обов'язком кожного українця.

Сьогодення потребує виокремлення й осмислення метапредметних функцій української мови задля організації системної роботи, що передбачає ефективну реалізацію цих функцій. «Вивищення комунікативної функції сприяло звуженому розумінню значення мови, нівелюванню інших її суспільних ролей. Звісно, досконале володіння українською мовою є суттєвим підґрунтям для спілкування, у процесі якого мовці налагоджують стосунки, підтримують і розвивають їх. Важливо наголосити, що поле комунікативної функції широке: від міжособистісного спілкування, підтримування виробничих відносин до наукової дискусії, законотворчої діяльності. Та спілкування не може бути результативним без номінативної, мислетворчої, культурологічної, волюнтативної й інших функцій» [3, с. 8–9].

Студіювання спеціальної літератури, анкетування суб'єктів освітнього процесу, багаторічний педагогічний досвід спонукають до виокремлення таких метапредметних функцій навчального предмета, як пізнавальна, культурологічна, комунікативна, розвивальна, виховна, соціалізаційна. Розуміння необхідності їх реалізації в освітньому процесі зумовлює посилення відповідальності розробників програм, авторів підручників, учителів-предметників за добір навчально-методичного забезпечення освітнього процесу.

Важливою метапредметною функцією української мови є пізнавальна. Вивчення змісту чинних програм з різних шкільних предметів засвідчує, що всі вони потребують сформованості «уміння ясно, точно, грамотно викладати свої думки в усній і писемній формі». У програмах акцентовано на виконанні учнями таких інтелектуальних операцій, як формулювання гіпотез та узагальнень, умінні дати дефініцію, описати здійснене спостереження, експеримент тощо. Кожне з цих них спирається на знання, здобуті учнями в процесі навчання української мови. Від того, як дитина знає мову, залежить, як вона опанує й інші предмети.

Реалізація означеної функції навчального предмета потребує збільшення питомої ваги завдань, що передбачають формування метапредметних умінь, під якими розуміємо низку універсальних умінь, необхідних учневі не тільки в процесі навчання, так і за його межами, як-от: здобувати інформацію, критично оцінювати її, скорочувати, розширювати тощо. Перевірку рівнів сформованості в здобувачів освіти метапредметних умінь здійснює і міжнародне дослідження якості освіти PISA (Programme for International Student Assessment). У цьому контексті потребує виваженого підходу добір вправ і завдань з української мови. Сьогодні мало визначити частиномовну належність певних слів або ж їхню синтаксичну роль, провідміняти іменник, прикметник тощо. Завдання мають обов'язково передбачати й формування в учнів умінь оволодіння різними техніками і прийомами читання, що дають змогу ефективно працювати з інформацією, критично оцінювати й інтерпретувати її, розуміти текст і підтекст, створювати власні тексти різної жанрово-стильової належності тощо. На уроках української мови важливо сформувані в учнів здатність до самостійної інформаційно-пізнавальної діяльності.

Українська мова є відображенням і невід'ємним складником національної культури українського народу, тому навчання мови має бути нерозривно пов'язаним із засвоєнням культури народу, а отже, з послідовним і систематичним включенням у шкільний курс національно-культурного компонента. Актуальною є проблема виділення, опису й засвоєння слів-понять і словосполучень, що визначають типові особливості українського народного життя, етнічної культури, народних традицій, звичаїв, а через них – специфіку психічного стану, поведінки людини як носія національного характеру, національної ментальності. Дедалі важливішим стає засвоєння української мови як матеріальної й духовної цінності народу.

Важливим складником навчання української мови стає сфера комунікативно доречного застосування різних засобів, ознайомлення учнів із риторичними відомостями, адже риторика – не тільки мистецтво красномовства, це насамперед учення про індивідуальне використання мовної традиції в різних соціально-культурних обставинах, мовленнєве виховання особистості. Спеціальні дослідження (Н. Голуб, А. Курінна, Л. Мацько, В. Нищета, Г. Сагач, Я. Тарасевич та ін.) доводять, що знання елементів практичної риторики сприятиме формуванню в учнів таких життєво важливих умінь і навичок: орієнтуватися в ситуаціях спілкування; будувати діалог залежно від цілей спілкування й соціального контексту; надавати висловленню

сенсу і змісту засобами лексики, фразеології й граматики; ініціювати, підтримувати, розвивати й завершувати спілкування; налагоджувати гармонійні стосунки з людьми; бути переконливим у своїх висловленнях, бажаним співрозмовником, привабливим і впливовим оратором [3, с. 11–12].

Важливими функціями української мови є розвиток, виховання та соціалізація учнів. В українській лінгводидактиці склалася традиція реалізувати виховний потенціал навчального предмета шляхом роботи з текстовим дидактичним матеріалом, зміст яких спрямовано на формування патріотизму, ціннісного ставлення до мови, українського народу, рідного краю. Уривки творів, що застосовують як матеріал для вправ, спонукають учнів успішно взаємодіяти у процесі розв'язання типових для їхнього віку життєвих проблем, адже учень (учениця) аналізує різні ситуації, висловлює власне ставлення до подій або вчинків, виділяє учасників спілкування, визначає їхні наміри; висловлює адекватні почуття і враження від почутого й прочитаного; засвоює морально-етичні й психологічні принципи спілкування і співпраці тощо.

Однак поза увагою вчителів почасти перебувають такі можливості тексту, як визначення головної й другорядної інформації, фіксування інформації різними способами, виконання логічних дій (аналіз, синтез, порівняння, класифікування, узагальнення, виявлення тези й доказів; добір власних аргументів; формулювання висновків), «переведення» тексту з одного стилю в інший; переведення тексту в інший формат: таблицю, схему, малюнок, а також естетика мови.

Реалізація метапредметних функцій української мови в програмах, підручниках стає основою добору вправ і завдань, спрямованих на виховання компетентного мовця, національно-мовної особистості учня, його інтелектуальних і творчих здібностей, ціннісних орієнтацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ушинський К. Д. Рідне слово. Вибрані педагогічні твори: У 2-х томах. Київ, 1983. Т. 1. 496 с.
2. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М. І. Пентилюк : Підручник для студентів-філологів. Київ : Ленвіт, 2004. 264 с.
3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Концепція навчання української мови учнів ліцею. Київ : Педагогічна думка. 2019. 56 с.

Олександра Дудукалова

аспірант,

Бердянський державний педагогічний університет

(м. Бердянськ, Україна)

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Концепція розвитку педагогічної освіти (2018) [3] наголошує на вдосконаленні системи педагогічної освіти для створення бази підготовки педагогічних працівників нової генерації та розробленні сучасної моделі педагогічної професії в контексті потреб суспільства, перспектив розвитку національної економіки та глобальних технологічних змін.

Зміни, які відбуваються в галузі економіки та професійній (професійно-технічній) освіті зумовлюють потребу суспільства в інженерах-педагогах